

NAMIBIA SENIOR SECONDARY CERTIFICATE

FIRST LANGUAGE SILOZI ORDINARY LEVEL

4111/3

PAPER 3 Literature

2 hours

Marks 60

2019

Additional Materials: Answer Book

INSTRUCTIONS AND INFORMATION TO CANDIDATES

- Write your answers in the Answer Book provided.
- Write your Centre Number, Candidate Number and Name in the spaces on the Answer Book.
- Write in dark blue or black pen.
- Do not use correction fluid.
- Answer **three** questions, **one** from Section A **Poetry**, **one** from Section B **Prose** and **one** from Section C **Drama**. Of the three answers, **one** must be an essay.
- Pay attention to spelling, punctuation and sentence structure.
- The number of marks is given in brackets [] at the end of each question or part question.

LITAELO NI LITABA ZEÑWI KWABATATUBIWA

- Ñola likalabo mwaBuka yofilwe yaKualabela.
- Ñola nombolo yasibaka sakuñolela, nombolo yaMutatubiwa ni Libizo mwasibaka sakuñolela sesifilwe faBuka yaKualabela.
- Ñola kasiñoliso sandilu kapa bunsu.
- U sisebelisi siñoliso kapa lingongwe lelitakula.
- Alaba lipuzo **zetalu**, **iliñwi** mwakalulo **A Mikanga**, **iliñwi** mwaKalulo **B Makande** ni **iliñwi** mwaKalulo **C Lipapali**. Mwalikalabo zetalu zeo, **ilinwi** ibe likande leliteletele.
- Tokomela hahulu peletelo, maswayo akubala ni pupo yalitaba.
- Nombolo yalinepo ibeilwe mwasakana [] kwamafelelezo apuzo ni puzo kapa kalulo yapuzo.

This document consists of **9** printed pages and **3** blank pages.

Republic of Namibia

MINISTRY OF EDUCATION, ARTS AND CULTURE

KALULO YA A: MIKANGA

Ualabe feela puzo iliñwi mwakalulo ye.

1 Sibabule simwalikubo: R.M. Mbala

Bala litimana zetokozwi mwamukanga wa “**Muni sinyelize ndu,**” mikasamulaho ualabe lipuzo zelatelela.

Mu ni sinyelize ndu

Ha ne ni sa li ni Willie
 Na e ni pila hande
 Mu ni filikanyelize Willie wa ka
 Na ni ta ku nyala
 Ha ku cisi hande
 Ha ku tinisi kaswanelo
 Willie ha na sa ni sona
 U ku kopela-kopela feela mama

Na kina Davie ya tezi
 Ya hola fasate
 Ya holela mwakuwani
 Kumubapanya ni na
 Ki mbumbu ya kwamukokoto
 U hane yo Willie
 Na Davie ni ta ku nyala
 Se ni hana boWillie
 Se ni taha kumina Davie

Ha ni li boni kaufela
 Zeo ne mu ni bulelezi
 Kanti ki buhata feela
 Bo ne mu bulela boDavie
 Mwa bona cwale Davie
 Mu ni poselize mwañanda
 KuboWillie na luli, luli
 Ne ni ipilakela hande
 Ne ni itinakela hande
 Ne ni icela kaswanelo
 Mu ni sinyelize ndu ya ka
 Ni buhata bwa mina Davie

- (a) Kakutwisiso yahao talusa kaseo muñoli natalusa kakusebelisa lipulelo zelatelela:
 “Mwabona cwale boDavie,”
 “Muniposelize mwañanda.” [2]
- (b) Muñoli ukusupelize cwañi maikuto amusali yabulelwa mwamukanga kumuuna hae wabubeli. [3]
- (c) Ñola lipulelo zasupelimize muñoli mwamukanga zeo lisusuelize musali yabulelwa mwamukanga kuli ahane muuna hae wapili. Muñoli ukonile cwañi kusebelisa manzwi kususueza musali yabulelwa mwamukanga kuhana muuna hae? Yemela kalabo yahao kakuhatelela kuzemwamukanga. [5]
- (d) Talusa kamoikutwela kaseo muñoli natalusa ka mukanga wo, **Munisinyelize ndu**. Ñola kamibamba iketalizoho. [5]
- (e) Ñola maikuto amuñoli kumusali yabulelwa mwamukanga kakuya kamoaboniselize mwamukanga. [5]

[20]

KAPA

2 Libalala Mulatiwa: Sikutumbe Songiso

Bala litimana zetokozwi mwamukanga **wa kabemba muca habeli**; mikasamulaho ualabe lipuzo zelatelela.

Muhulwa'aka,
 Bome ni bondate ha ba shwa,
 Ne ba ni laezi ku li,
 'U ye ku muhulwana hao Lutangu,
 Kona ko ka yo ina.'
 Ku to fita ku wena muhulwan'aka,
 Ni to fita ku wena muhulwa'aka,
 Ni to fetulwa mutanga.
 Nulwange taa ono tuambo,
 Wa tuambo ni mukati woe,
 Nole ta mukatimui ti monwa mu kwikala.
 Muhulwan'aka ha u na lipulelo,
 Wa lipulelo ki musal'ahao.
 sibi sa musali ya maswe,
 Si bonahala mu ze mupila ni yena.

Mukulwange,
 Musal'a hao ki kabemba mu ca habeli.
 Ha u li teñi u bonisa lilato,
 Kono u sa yema feela u bonisa situhu.

Ha u li teñi ni fiwa lico.
 Na ca kulamba.
 Kono ha u siyo,
 Ka nako ya lico ni lumwa ku yo fala mipika,
 Ha ni yo kuta kwateñi ba li,
 'Lico za hao li cilwe ki linja.

Ha u siyo,
 Ha ni bizwi yo haisi se.
 Kuti ni silumba,
 Ni liiba la na kabamaba.
 Ki na Nkalamba,
 Ya mu palwelisa,
 Ku bona Nalutambwe.
 Ka nako ya misebezi,
 Ni kwa ezwa sina pulu ye kwanjoko.

Ki mo tu lobaka likota
 Ze andilwe ki silami,
 Ku tumbula mulilo.
 Wa ku futumaleza bashemi ba to na mezi,
 A kutapa kwapata.

- (a) Talusa seo nalika kulutaluseza muñoli mwamukanga wa “Kabemba mucahabeli.”
Ñola kalabo yahao kakuhatelela kuze mwamukanga kamanzwi amwahalaa
125 – 150. [10]
- (b) Kakuya kamaikuto ahao, kiñi seo muñoli alutaluseza kuamana musali yabulelwa
mwamukanga mo.
Uñole kalabo yahao kakuhatelela kuze mwalikande kamanzwi amwahala
125 – 150. [10]
- [20]

KALULO YA B: MAKANDE

Ualabe feela puzo iliñwi mwakalulo ye.

3 Bupilo kaswalala: B.N. Kasale

Bala litimana zelatelela mi kasumulaho ualabe lipuzo zemwatasi

Ba baloba milao ne ba tiswa kwakuta kuto zekiswa ni kufumanisa sifosi mulatu kakulifela ya foselizwe. Ne ku si na litolongo sina mo li bonahalela kacenu, mutu na sa zwiwiwi mwalubasi lwa hae ni kuyo mubeya mwatolongo kakuli ki sifosi. Muzwahule ha to kena mwalifasi la Africa a to fokolisa maata a bulena ni kuhulisa maata a litaba za naha. A kena batu ba na bona yena ni kutalusa kuli ki ba lwaneli ba litaba za naha ba bana ni maata kufita malena. Ba kala kuyaha litolongo ni kukala kubuluka lifosi mwateñi, ba yaha likuta za sikuwa ni kukala kuzekiseza mwateñi, kuti a ya mwapulukelo ya mubuso. Muña taba u zwa ni kunanuha mazoho-zoho feela. Likhuta za sizo ha li sa na maata, batu ha ba sa li saba, mane ni kusaba malena ha ba sa saba. Muzwahule u tata ya sompolezi likhuta za sizo. Batu ku ba zekiseza mwateñi ha ba nyemile hahulu se ba lwanela mwalikhuta. Kubatomela milatu ba hana kulifa. Makapaso ba likhuta ki bona ba banyandela mitolo ya lifu la bona. Cwale mwa bona lipolotiki za litaba za naha ze lu tundamezi mo li cincelize lifasi la Africa. Ya kona' kubulela kaufela, u eza kopano ya litaba za naha. Ha eza kopano ya litaba za naha, mulelo ki kuwina liketisa kuli a be mueteleli wa naha i li ya na ni tukuluho kwamilao ya likhuta za sizo. Haiba a sa wini liketisa, ndwa ya mukowa ya zuha. Ni se ni talusize kuli: "Litou ha nze li lwana ni kutoma mukowa ya zuha. Ni se ni talusize kuli: "Litou ha nze li lwana ni kutoma."

- (a) Ki kamukwa ufi o abonisize muñoli malena basizo neba ketiwanga kaona, mi bao nehafosa nebaatuliwa cwañi? [4]
- (b) Ñola seo nalika kutalusa muñoli mwalipulelo zelatelela
- (i) Haki zebenya kaufela zeligauda. [2]
- (ii) Muzuna nsimba kabuli mununko wensimba, nandi tulaha kutuzala. [2]
- (c) Ufitise maikuto ahao kaseo muñoli walikande natalusa kaseo nesiezahalile kazalikhuta zasizo. Uyemele kalabo yahao kakutala kakuya kalikande. [8]
- (d) Kakuya kakutwisiso yahao yalikande, fa shutano yemwahalaa likatulo zalikhuta zamazwahule ni likhuta zasizo sabatu baAfrica. [4]

[20]

KAPA

4 Lika liwa nyambwanaleka: Chinua Achebe/R.M. Mbala

Ufitise kamoikutwela bupilo bwamusala okonkwo wabubeli hanashwela cwalo ki limbututu zahae. Ufe kemelo yakalabo yahao kakuhatelela kuzemwalikande.

Ñola kalabo yahao kamanzwi amwahalaa **250 – 300**.

[20]

KALULO C: LIPAPALI

Mwakalulo ye ukete puzo iliñwi mwakalulo ye.

5 Situhu siipa mata: V.N. Sazita

Bala litimana zelatelela mi kasumulaho ualabe lipuzo zemwatasi.

Namwi: *(Wa kena ni kufumana mali a na yuboka ni kubuha fafasi ni fa bulobalo bwa Mukwae). Mawee-e! Mawii-ii-ii-i! Pilu ya ka inyaze meeto a ka. inyaze meeto a ka. Kambe kezo ye ha i si ka ba bonwa ki na. (U mata ku yo zibisa Muoli) Muoli u maibile, bunomai bwa hae ki bwa kuya kuile. Mukwae u ile ku ba lifu. (Mawee! Mawee! Muoli a huwa)*

Muoli: *Lifasi li kutiwe. (Kukena Mulena a nza komokile se siezahala) Le li tiselize Muoli lifu la Mukwae, mwana ya na lateha ya na katelwa. (Ba matela mwandu ya Mukwae).*

Muoli ni mulena: *(Ba huwela hamoho) Acuu-uu! Mawe - Mawee!*

Mulena: *(A nza shobota) Se ki sitangu se siyalilwe fapil'a luna. Mukwae wa ka kuipulaya mutakafululele. Luli pilu ya ka i butuku kambe lifasi li lu wela ni luna lu yebele hamoho kwamunzi wa simbwi. Ku kutiwe lifasi ku kutiwe linyunywani, licalano li kutiwe ka mifuta ya zona kaufela. Ku kutiwe mezi ni ze ku ona kaufela. Ku kutiwa kwa ka ni na ku kene ku na ka kutisa kozi ye cwale ka ye, kutisa tolwana ye cwale ka Mukwae Telta. Ku wa kwa tolwana ye kwa mutai wa ka ku ni nyemisa hahulu kakuli ha i si ka buzwa. Bunyemi bwa ka bu sa na likamba. Kuzwa mwandu kwa Mukwae wa ka kwa ni sisita kwapilu. Sepo ya ka i wezi mwasikisi tibeledo ya mwana ka, Mukwae, i ni cuñutisa ha kakañi. Se sitisize kuli a itukulule ki nto ye ya malasambwa. Kuhaniswa kwa musima wa noha kuzwale lifu? Kambe ze kaufela za kutisa mufu kambe tabo ya ka ne i ta tokwa sishete. Ye ki takazo feela kukutiwe limpece Satani, Mulwali ni Muoki wa ze nyanganyi sa mazwalo. Kukutiwe Tololi wa ze nyembunyisize Mukwae. Libizo la hae li fele mwanahakuya kuile. Kukutiwe masina fa zwile. Mane kukutiwe ni mubu mwalupelelela bupilo bwa kazazi ni zazi. Ku ka belekiwa seo a ta kutula ku ka yunda yena mane kuyundisiwe ni tende ya hae kuli nihaili kaemba ka siapalo sa hae ka si ke ka bonahala ni kamuta. Lifasi li tabele.*

- (a) Ñola seo nalika kotalusa muñoli kalipulelo zelatelela:
- (i) Kambe ni luna nelutatimela kuli luyoina ni mwana kwabafu. [1]
- (ii) Sesitimize kuli aipulaye ki nto yeyabukuba. [1]
- (b) Tuto yeo ifumanwi falifu lamukwae Telta mwapapali kaufela ki ifi? [2]
- (c) Kakuya kamouikutwela, babali bakona kotalima cwani libato lalmakando ni Lidia ni kamo mulena Akaongolelwa ni muoli nebalingela? [4]
- (d) Kandeka kakutala zalibato la Imakando ni Lidia, mi ufitise seo naezize Mulena Akaongolelwa ni muoli. [4]
- (e) Talusa seo nesisabisize mulena Akaongolelwa ni muoli kuhanisa Imakando musizani yonalata ahulu? [4]
- (f) Ki maikuto acwañi ao asusuelizwe kumubali kabaka lalifu laNamwi ni Christofio kamolibonisizwe ki muñoli mwapapali. Uyemele kalabo yahao kakuhatelela kuzemwalikande. [4]
- [20]

KAPA

6 Sinkatana: S.M. Mofokeng

Kakuya kamaikuto ahao, ki mayemo afi ao akona kutiswa kwababali kamukwa o mulena Sinkatana aatulela lifosi mwapapali mi ufe mabaka akona kubisa cwalo. Uyemele kalabo yahao kakuhatelela kuzemwalikande.

Ñola kalabo yahao kamanzwi amwahalaa **250 – 300**. [20]

BLANK PAGE

BLANK PAGE

BLANK PAGE

